ALp 2164
L.arch.

LIETUVOS NACIONALINĖS MARTYNO MAŽVYDO BIBLIOTEKA

ANTROJI DALIS DRAUGAS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement 1989 m. kovo mėn. 11 d. / March 11, 1989 Nr. 49(10)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Kalendoriai — dinozaurai iš stagnacijos glūdumos

Praėjusieji metai giliai pakeitė Lietuvą ir lietuvius. Tai akivaizdu naujose knygose ir laikraščiuose, žmonių žvilgsniuose ir žodžiuose. Todėl taip egzotiškai nuteikia dar prieš didžiuosius dvasinius pasikeitimus Lietuvoje spaudai paruošti leidiniai, kurie tik dabar pradeda pasiekti skaitytojus. Jie primena ledynuose įšalusių prieštvaninių gyvūnų liekanas ar, per klaidą, ant lietuviško stalo nusileidusias būtybes iš kitų planetų.

Vieną tokių leidinių, „Minties" leidyklos išleistą 1989 metų sieninį kalendorių, *Literatūros ir meno* sausio pirmos numeryje šmaikščiai pakedena skaitytoja Regina Skiauterienė. Iš to kalendoriaus ji sužinojo „tėvo ir mokytojo" Josifo Stalino bei Nikalojaus Sliunkovo gimimo datas; patyrė, kad 1714 metais narsusis rusų laivynas sumušė švedus ir kad prieš 40 metų Čekoslovakijos „darbo žmonės" nugalėjo „reakciją". O apie patiems lietuviams gyvybiškai svarbias datas ir įvykius kalendoriuje tiek informacijos, kiek prekių Lietuvos parduotuvėse. „Matyt, tada dar buvo heretiška manyti, kad sieninis kalendorius galėtų būti lietuviškesnis," komentuoja skaitytoja Skiauterienė.

Panašiais kalendoriais — dinozaurais buvome apdovanoti ir mes, išeiviai. Verčiame 89-ųjų metų „Tėviškės" draugijos kalendoriaus lapus ir fone išgirstame muziką iš operos pagal Brežnevo literatūrinių šedevrų motyvus.

Kas yra Lietuva? Kalendorius informuoja, jog ji „viena iš 15 suverenių (kartoju — suverenių!) Tarybų Sąjungos respublikų." Kaip ji tapo tokia „suverenia" respublika? Anot kalendoriaus, kai „Lietuvoje 1940-ais metais buvo nuverstas fašistinis režimas ir atkurta Tarybų valdžia." O Lietuvos tragedija, priartėjimas prie ekologinės, kultūrinės, tautinės pražūties, apie ką šiandien taip iškalbiai rašo Lietuvos spauda? Kalendorius šią temą išsemia keliais sakiniais, prabėgom paminėdamas 1941-ųjų metų deportacijas.

Tiek apie istoriją. Religija, matyt, Lietuvoje nebeegzistuoja, nes apie ją visai nekalbama. O kaip su išeiviais, kuriems šis leidinys skiriamas? Į kalendorių prasiskverbė keletas pragiedrulių — Vytauto Kubiliaus įspūdžiai iš Šviesos-Santaros suvažiavimo, Broniaus Genzelio straipsnelis apie Algirdą Greimą, Česlovo Kudabos žodžiai apie Valdą Adamkų ir keli panašūs dalykai. Tačiau kitos pozicijos išliko nepasikeitusios. Lyg norėdami atbaidyti „netarybinius" išeivius „Tėviškės" draugija ir *Gimtojo krašto* redakcija įvadiniame žodyje rašo, jog „prioritetas" ir dabar priklauso „pažangiesiems" Jungtinių Amerikos Valstybių ir Kanados lietuviams. (Beje, tuo oriu terminu yra pasikrikštijusios sparčiai tirpstančios grupelės, kurių nariai priklauso ar simpatizuoja Amerikos ir Kanados komunistų partijoms.)

Šiandien „Tėviškė" ir *Gimtasis kraštas* entuziastingai mezga ryšius su išeivijos dauguma, įvairiausių pažiūrų tautiečiais. „Tėviškės" kalendoriuje dar tebesiaučia „klasių kova", į pirmąsias parado linijas išstumti stalinizmo, brežnevizmo bei imperializmo talkininkai ir apologetai, nuosekliai teisinę Lietuvos okupaciją ir nutylėję jos kančias. Tai Antanas Bimba, Rojus Mizara, Povilas Venta, „žymus autorius" Filipas Bonoskis, JAV-TSRS instituto garbės prezidentė Ksavera Karosienė ir panašūs asmenys. Peršvietęs išeivijos spaudą, „Tėviškės" kalendoriaus prožektorius teatranda tik jau mirusią komunistinę *Laisvę* ir merdinčią *Vilnį*.

Apie „pusiau pažangius" ir „nepažangius" išeivius kalendoriuje rašo tokie brežnevinio žurnalizmo pirmūnai kaip Laurinčiukas, Lukoševičius ir Raguotis. O Algimantas Čekuolis dinamiškai tebetvirtina, kad imperijos sienos amžinos...

Šiandien tėvynės ir išeivijos lietuviai jau kalbasi ir bendrauja daug draugiškiau, atviriau. O čia — kaip koks kentauras į duris kanopa pasibeldžia „Tėviškės" kalendorius: nei žmogus, nei arklys; nei velnias, nei gegutė.

Vienas išeivis lepterėjo, kad reikėjo negadinti taip brangaus popieriaus ir visą tą kalendorių nurašyti kaip makulatūrą. Su juo nesinori sutikti. Kalendoriuje — toks ansamblis, toksai panoptikumas, kurio gal jau niekad nebematysim. Metai bėgs ir šis kalendorius bus tapęs unikumu, brangia retenybe, kaip pirmosios Elvis Presley plokštelės ar Leonido Brežnevo filosofinių minčių rinktiniai raštai. Todėl „Tėviškės" 1989-ųjų metų kalendoriui rezervuosime ypatingą vietą visų stagnacijos istorinių dokumentų lentynoje.

kž

Moderniosios teologijos poslinkiai: prošvaistės ir klausimai

VALDEMARAS M. CUKURAS

Norėdamas patirti, kokį atgarsį paliko Bažnyčios gyvenime ir pasaulyje Vatikano II susirinkimas, 20 metų praėjus nuo jo pabaigos, popiežius Jonas Paulius II sudarė specialistų komisiją ir išsiuntinėjo klausimus viso pasaulio vyskupams ir iškiliesiems teologams, prašydamas pasisakymus ir pastabas siųsti šiai komisijai. Rezultatai buvo susumuoti ir pateikti 1985 metų lapkričio mėnesio gale Vatikane sušauktam ypatingam vyskupų sinodui. Įdomesnieji pasisakymai vėliau buvo paskelbti knygoje, pavadintoje *Vatican II Revisited*. Įvadui į čia pasirinktos temos svarstymą pacituosiu dviejų prancūzų teologų pastabas. „Man atrodo", rašo dominikonas T. Marie-Dominique Chenu, „kad ašis, apie kurią sukosi Vatikano II Susirinkimas ir jame priimtųjų dokumentų teologija yra *žmogaus centrinės rolės* pabrėžimas. Žmogus yra tasai išeities taškas, nuo kurio prasideda ir kuriame baigiasi visos analizės ir sprendimai... Nuo to meto, kada Dievas įsikūnijo ir tapo žmogumi, žmogus, teologo Karl Barth žodžiais, tampa visa ko mastas. Šitai aiškiai pastebime skaitydami *Gaudium et spes* (Bažnyčia moderniajame pasauly). Tai pirmas toks įvykis istorijoje: šis labai svarbus dokumentas pristatomas dabarties konkrečios situacijos fone. Tai yra dėl to, kad ši pastoracinė konstitucija atsiremia ne į amžinąsias tiesas, apreikštas iš viršaus, bet joje pakartotinai nurodoma į dabarties gyvenimo dinamiką, kurioje ir amžinosios tiesos, ir pats tikėjimas tampa klausimu. Čionai Bažnyčia pirmą kartą save aptaria kaip slėpinį (mysterium), gyvenantį pasaulyje ir besireiškiantį žmogiškosios tikrovės formom. Žmogus čia pastatomas centre kaip sąmoningas veikėjas, Dievo valios vykdytojas ir žemiškosios tikrovės kūrėjas. Žmogus šiame pasaulyje yra taip pat ir šios tikrovės saugotojas, administratorius ir sykiu josios gyventojas — nuomininkas. Prabėgus dvidešimčiai metų, dabar jau aiškiau pamatom, kaip palaipsniui vystėsi ir pati žmogaus samprata. Nuo praeityje akcentuoto individo, asmens akcentavimo pereinama į tarpasmeninių santykių pabrėžimą. Cituoju pirmosios Jono Pauliaus II enciklikos žodžius: ‚Žmogus, tikras, konkretus ir veikliai besireiškiąs, yra tai, kas sudaro centrinį Bažnyčios rūpestį' " [1].

Kitas Vatikano II nuosprendžiams padaręs didelės įtakos prancūzų teologas, Yves Congar, O.P., pažvelgia Bažnyčios istoriko ir ekleziologo akimis ir pažymi: „Praeityje po daugelio visuotinių Bažnyčios susirinkimų atsirasdavo daug asmenų, kurie atsisakydavo priimti susirinkimų nutarimus". Kaip pavyzdį, jis pamini kardinolą John Henry Newman, kuris atsisakė pasirašyti po dekretu, skelbiančiu popiežiaus neklaidingumo dogmą. Tačiau Vatikano II susirinkimas buvęs visiškai kitoks. „Aš esu įsitikinęs", toliau rašo Yves Congar, „kad šis susirinkimas buvo naujas Sekminių ryto pergyvenimas; visi pasijuto Šventosios Dvasios pagauti. Dalyviai jau buvo aiškiai pastebėję, kad šiuo metu pasauly yra iškilusi socialinė-kultūrinė krizė ir viskas vystosi iki šiolei negirdėtu tempu. Jiems todėl ir rūpėjo nustatyti gaires ateičiai, kurią formuoti Bažnyčia yra paties Kūrėjo pašaukta. Krizė reiškiasi ir pačioje Bažnyčioje, mes stebime vis aštrėjančius iššūkius Bažnyčios autoritetui, sekuliarizmo grėsmę. Kai kurie teologai bandė krizę spręsti, panaudodami kai kurias marksizmo siūlomas priemones, o antra vertus — hierarchijos autoriteto tradicijos formų akcentavimas — visa tai tik paaštrino krizę. Aš esu vis dėlto optimistas. Matau šitoje įtampoje daug ką gero. Ir šitai jau daug kur reiškiasi: yra vietų, kur atgijo Bažnyčios gyvenimas, vis labiau pabrėžiamas žmogaus rūpestis žmogumi. Anksčiau vyravusi legalistinė dvasia jau keičiasi į giliai dvasinę, charizmatinę veiklą. Tai tylus ir lėtas vystymasis. Kaip paprastai, neigiamieji reiškiniai labiau patenka į dėmesio centrą, negu teigiamieji. Kartą nugirdau vieną vyskupą sakant: ‚Kai miške virsta medis, girdimas didelis triukšmas, tačiau medžio augimo niekas negirdi...' Tas pats vyksta ir mūsų Bažnyčios gyvenime. Anksčiau dominavusi aptartis, pabrėžianti Bažnyčią kaip tobulą, gerai organizuotą hierarchinę struktūrą, jau keičiasi į sakramento ir paslapties įvaizdį. Juk visa gyvastingoji dinamika Bažnyčioje ateina ne iš viršaus, bet iš apačios, iš pačių josios narių, kuriuos gaivina angeliškasis entuziazmas. Aš matau Bažnyčią, judančią tarsi šventkelionėje pirmyn, palaikomą naujo entuziazmo. Tai lyg sėkla, auganti iš Kristaus — Dievo Žodžio tapusio kūnu, kurios augimas palaikomas susipratusių ir užsidegusių apaštalų — liudytojų. Tai yra josios geros sveikatos ir gyvybės ženklas" [2].

Čia pacituotųjų pasisakymų autoriai yra reikšmingi tuo, kad jie ne tiktai aktyviai buvo įtraukti į Vatikano II Susirinkimo pagrindinių tekstų formavimosi procesą, bet labai atidžiai sekė visą teologijos lauką, kuriame per šiuos pastaruosius 25 metus reiškėsi teologinė kūryba. Teologinės minties tolimesnis vystymasis ir naujai paskelbtieji darbai rodo, kad Vatikanas II tiesiog paveikė ne vien katalikų teologus, bet ir kitų denominacijų teologus bei religijos filosofus. Daugumai buvo duota proga stebėtojų teise dalyvauti visose Susirinkimo sesijose, ir todėl jie galėjo savo kritišką vertinimą vėliau savo raštuose išreikšti.

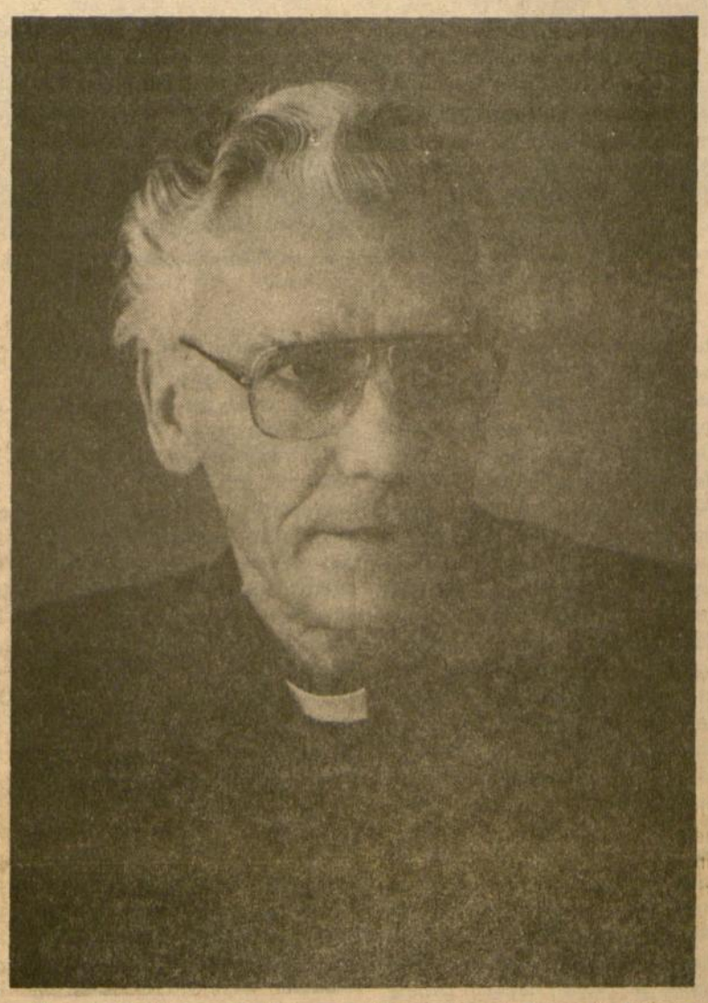

Kun. dr. Valdemaras M. Cukuras 1988 metais šventė kunigystės 50 metų jubiliejų. Gregorianum universitete, Romoje, 1938 metais gavęs filosofijos daktaro laipsnį už disertaciją „Dostojevskio religinio nerimo analizė", o 1950 metais Angelicum universitete teologijos daktaro laipsnį už disertaciją „Šv. Jono nuo Kryžiaus dvasinės nakties psichologija", atvykęs į JAV dėstė kultūros filosofiją Wesleyan universitete, filosofiją ir teologiją Annhurst kolegijoje, psichologiją Cromwell seminarijoje. Buvo klebonu Voluntown, Connecticut, amerikiečių parapijoje, Švenčiausios Trejybės parapijoje, Pomfret, Connecticut, Šv. Kazimiero lietuvių parapijoje, Providence, Rhode Island. Dabartiniu metu yra Nekaltai Pradėtosios Marijos seserų kapelionas Putnam, Connecticut. Nuo 1984 metų eina Ateitininkų Federacijos dvasios vado pareigas. Teologines studijas spausdina Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimų darbuose, Lituaniatikos instituto suvažiavimų darbuose, *Aidų* žurnale ir *Draugo* kultūriniame priede. Šiame numeryje spausdinama pirmoji dalis jo paskaitos, skaitytos Ateitininkų studijų dienose 1988 m. rugsėjo mėn. 2-5 d. Dainavoje, Manchester, Michigan.

Meskim dabar žvilgsnį į dabarties teologinės kūrybos lauką. Antrojo pasaulinio karo metu negalėjo reikštis jokia reikšmingesnė katalikiška teologinė veikla. Ryškesnieji to meto katalikų teologai buvo priversti arba ramiai gyventi savo vienuolynuose, arba pereiti į pastoraciją, kaip, pvz., Karl Rahner, kuris aktyviai pastoracinį darbą dirbo Austrijoje, o kiti tyliai pasitraukė toliau nuo karo veiksmų Vidurio Europoje. Tačiau didysis teologų nerimas, viduramžiais išreikštas posakiu „fides quaerens intellectum", ir katalikų teologų tarpe nebuvo miręs. Jau 1946 metais vienas po kito pasirodo Vokietijoje ir Prancūzijoje nauji bandymai. Pirmiausia — liturgijoje ir naujoje pastoracinėje praktikoje katalikų tarpe. Protestantų teologija jau buvo perėjusi per nemažai transformacijų nuo 19 šimtmečio liberalinės krypties žlugimo ir šveicarų teologo Karl Barth pradėtosios „neoortodoksijos" sąjūdžio, kurį pažadino jo biblinė studija apie šv. Pauliaus laišką romėnams (Der Roemerbrief), per Rudolf Bultmann gerokai visus sukrėtusio šv. Rašto „numitologinimo" šūkio, iki jau JAV apsigyvenusio Paul Tillich ir Amerikoje subrendusių brolių teologų Reinhold ir Richard Niebuhr gausios literatūros. Antras protestantų, ypač jaunųjų teologų, sąjūdis gimė jau po karo apie 1958-1960-uosius metus, veikiamas nacių kalėjimuose nukankinto jauno teologo Dietrich Bonnhoeffer laiškų ir etinių studijų. Vėliau keli šio sąjūdžio atstovai nuėjo tiek toli, kad pradėjo skelbti „Dievo mirties teologiją" [3]. Ši pastaroji gyvavo labai trumpai. Tuo tarpu katalikų tarpe jau reiškėsi subrendę vokiečių teologai broliai jėzuitai Hugo ir Karl Rahner, Šveicarijoje buvo Hans Urs von Balthasar, o Prancūzijoje, be minėtų dominikonų Chenu ir Congar, Lyons universitete susidarė grupė teologų, kurie pradėjo vadinamą „Nouvelle théologie" kryptį: Henri de Lubac, S.J., Jean Danielou, S.J., Buillard, Rondet ir kiti. Prie jų prisidėjo dar ir paleontologas Teilhard de Chardin, S.J. Liturginis atsinaujinimas, pradėtas Vokietijoje Romano Guardini 1919 m. išleista knygele *Vom Geist der Liturgie*, plėtojosi prancūzų benediktinų (Dom Gueranger, O.S.B., Solesmes) vienuolijose ir Austrijoje Pius Parsch pastangomis. Visi šitie reiškiniai jau pradėjo susikristalizuoti tuojau po Antrojo pasaulinio karo, ir temos, kurias vėliau diskutavo Vatikanas II, jau buvo gimusios minėtųjų teologų raštuose.

Katalikų teologijai ir Šventraščio studijoms naujo paskatinimo suteikė popiežiaus Pijaus XII 1943 metais paskelbtasis dekretas *Divino afflante Spiritu*, kuris ne tik leido, bet ir skatino pasinaudoti protestantų skriptūristų jau sėkmingai naudojamu „istoriniu-kritiškuoju" metodu. 1959 metais paskelbtoji enciklika *Humani generis* atvėrė kelius

(Nukelta į 2 psl.)

Kun. Valdemaras M. Cukuras audiencijoje pas Šventą Tėvą, popiežių Joną Paulių II, Vatikane 1988 metais.
Nuotrauka Arturo Mari

Šiame numeryje:

Kalendoriai iš Lietuvos • Modernioji teologija • „Varpo" šimtmetis Los Angeles • Išeivijos dailės paroda Lietuvoje • Danguolės Sadūnaitės eilėraščiai • „Draugo" jubiliejinis koncertas • Kandidatai LB mokslinio veikalo premijai

Moderniosios teologijos poslinkiai: prošvaistės ir klausimai

(Atkelta iš 1 psl.)

naujiems tyrinėjimams filosofijoje ir teologijoje. Radiniai, vykdant sistemingus kasinėjimų darbus Artimuosiuose Rytuose, suteikė nepaprastai daug medžiagos naujoms Šventraščio studijoms, į kurias energingai įsijungė daug naujų pajėgų ir iš katalikų tarpo. Šeštojo dešimtmečio viduryje atsiranda forumas, kur šios naujos kūrybinės jėgos galėjo reikštis ir augti. Tai buvo Karl Rahner ir Heinrich Schlier (teologo ir skriptūristo) bendrų pastangų dėka pradėtoji leisti serija, pavadinta *Quaestiones Disputatae.* Pirmasis jos numeris viešumoje pasirodė 1958 metais. Jame išspausdintos dvi studijos, liečiančios šv. Rašto įkvėpimo problematiką. Ši serija ėjo visą laiką, daug įtakos jose skelbtieji darbai darė ir pačiam Vatikano II Susirinkimui. Ji eina iki šių dienų. Daugiau negu šimtas josios paskelbtųjų knygų šiandien mums duoda labai gerą vaizdą, kaip vystėsi ir tebesivysto modernioji teologinė mintis, kaip subrendo būrys dabar jau pasaulinio garso susilaukusių teologų. Toji pati Herder leidykla, kuri ėmėsi leisti minėtąją seriją, 1957 metais pradėjo leisti didelę teologinę enciklopediją vokiečių kalba *Lexikon fuer Theologie und Kirche.* Josios iniciatorius taip pat buvo Karl Rahner. Vatikano II Susirinkimui baigiantis, išėjo 10-asis jos tomas. Po to buvo vėliau išleisti dar trys tomai, kuriuose įdėti visų Vatikano II dekretų tekstai ir Pauliaus VI 1968 metais paskelbtosios enciklikos *Humanae Vitae* kritiškas įvertinimas.

Suminėtieji teologiniai darbai, kurie iš įvairių sektorių pradėjo rodytis teologinės kūrybos arenoje beveik dešimt metų prieš Vatikaną II, gali paaiškinti, kodėl pati Susirinkimo eiga buvo tokia gyva ir pilna kontroversijų, naujų įžvalgų ne vien tik iš Europos ir Šiaurės Amerikos, t.y. „pirmojo" pasaulio dalyvių, bet ir visiškai naujų įžvalgų, kurias pateikė dalyviai iš „trečiojo" pasaulio — Afrikos ir Azijos. Dabar jau, 25 metų perspektyvoje, pradeda išryškėti, kokią neeilinę rolę atliko Vatikanas II, šalia grynai pastoracinių ir ekleziologinių nuosprendžių paskelbimų, atidaręs duris Bažnyčiai žvelgti į ją supantį modernųjį pasaulį ir jai pačiai iš vidaus atsinaujinti. Šis Susirinkimas liks istorijoje taip pat ir didžios svarbos veiksniu, palietusiu ne tik katalikų, bet ir kitų denominacijų teologinę kūrybą. Jau pats faktas, kad į Susirinkimą stebėtojais buvo pakviesti ryškesnieji įvairių religinių bendruomenių atstovai, rodo „iš aukščiau" įkvėptą Jono XXIII intuiciją, paskatinusią sušaukti tokį visuotinį Susirinkimą.

Povatikaninis periodas, kuriuo tebegyvename, rodo, kur suteiktoji arba atrastoji laisvė gali vesti. Grynai teologinės kūrybos srityje pamatome iškylančias naujas jėgas. Iš katalikų tarpo: Josef Ratzinger, Edward Schillebeeckx, Hans Kueng, Walter Kasper ir daug kitų, daugiausia susispietusių prie Tuebingeno universiteto Vokietijoje. Jaunų teologų inciatyva pradedamas leisti teologinis žurnalas *Concilium,* į kurį bandoma įtraukti ir vyresniuosius, kaip Karl Rahner, Hans Urs von Balthasar. Žurnalas tapo forumu naujų teologinių minčių bei bandymų skelbėjams. Iš protestantų tarpo aktyviai prisideda tokie iškilūs teologai, kaip Juergen Moltmann, Wolfhart Pannenberg. Tačiau ši teologinė kūryba, kuri buvo skelbiama minėtose serijose ir profesiniuose žurnaluose, gal ir būtų likusi tik spekuliatyvinėse aukštumose, jei josios atgarsiai nebūtų palietę paties religinio gyvenimo. Grynai pastoracinė Vatikano II dekretų intencija sąmoningai buvo nukreipta į konkretų tikinčios Bažnyčios gyvenimą. Liturgija, moraliniai, visuomeniniai ir dvasinio gyvenimo nuostatai palietė pačius gyvybinius centrus ir asmeniniame tikinčiųjų gyvenime, ir socialiniuose užsiangažavimuose. Šitai ypač paaštrėjo po popiežiaus Pauliaus VI paskelbtos enciklikos *Humanae vitae.* Bet tai buvo tik išdava jau pajustos laisvės, davusios kiekvienam galimybę „skaityti laiko ženklus" ir juos interpretuoti. Pas protestantus pamatėme trumpai užsiliepsnojusį „Dievo mirties" sąjūdį, o katalikų tarpe pamažu iškyla autoriteto krizė. Aliarmuojantys skaičiai kunigų ir vienuolių, paliekančių iki šiol gyvento pašaukimo kelią, vienas kitas aštresnis jaunų teologų pasisakymas prieš hierarchijos direktyvas, ypač tas, kurios lietė moralinį gyvenimą ir drausmę — viskas kėlė ir gerokai tebekelia nerimą Bažnyčioje, visiškai be reikalo skaldantį ir poliarizuojantį pačius geriausius jos sūnus ir dukras.

Buvo suinteresuoti katalikams palankūs ir Vatikano II pasiektus rezultatus didžiai vertinantys kitų denominacijų teologai. Vienas toks buvo Harvardo universiteto teologijos fakulteto profesorius Harvey Cox. Jis drąsiai iškelia vis stipriau besireiškiantį sekuliarizmą, kurio nebegali išvengti jokia ideologinė ar religinė grupė. 1964 metais pasirodė jo knyga *The Secular City,* kurioje jis analizuoja sekuliarizmo aliarmuojančią grėsmę religijai. Šis septintasis dešimtmetis, kaip žinia, sutapo su užsiliepsnojančia studentų protestų banga. Ir pačioje teologijoje sužėrėjo kryžminė įvairių iniciatyvų ugnis. Katalikų tarpe, sekant Vatikano II pastoracine konstitucija *Gaudium et spes,* atsirado naujos studijos, siekiančios suprasti pasaulį tikėjimo šviesoje. Paminėtinas Karl Rahner mokinio profesoriaus Johannes B. Metz 1965 m. redaguotas *Weltverstaendnis im Glauben,* kuriame buvo sutelkti pačių iškiliausių teologų straipsniai. Tas pats Johannes B. Metz toliau leidosi šia kryptimi ir tapo vienu iš politinės teologijos pradininkų. Antra vertus, matematiko ir mokslininko-filosofo Alfred North Whitehead mokiniai ir toliau tęsia savo mokytojo „proceso" filosofijos vystymą ir iš to atsiranda „proceso teologija". Tuo tarpu naujas dėmesys šv. Raštui ir jo interpretacijai tampa centriniu olandų teologo Edward Schillebeeckx, O.P., teologiniuose raštuose. Juo seka jaunesnis Tuebingeno teologas Hans Kueng, kuris tame pačiame dešimtmety dažnomis paskaitomis JAV universitetuose sukelia didelį susidomėjimą religija, bet taip pat sukelia nerimą ir kai kurias abejones, ypač katalikų studentų tarpe.

Taigi visas septintasis ir pradžia aštuntojo dešimtmečio buvo pilni verdančio nerimo, ieškojimo, pasimetimo ir net desperacijos. Į šitą situaciją reaguoja grupė jaunų JAV teologų. Peter Berger ir Richard John Neuhaus iniciatyva 1975 metų sausio mėnesį Hartforde, Connecticut, buvo suorganizuotas ryškesniųjų JAV teologų seminaras. Po beveik mėnesį trukusių pasitarimų bei diskusijų 1975 metų sausio mėnesio pabaigoje jie paskelbė savo viešą manifestą, pavadintą „Against the World for the World". Šią deklaraciją pasirašė 23 teologai, atstovaują katalikų, protestantų ir ortodoksų tradicijoms. Ji sudaryta iš 13 tezių, pavadintų „temom". Įvade autoriai pabrėžia, kad yra būtinas nuolatinis persvarstymas tų prielaidų, kurios formuoja krikščioniškąjį gyvenimą. „Šiandien labai ryškus transcendencijos jausmo praradimas nepaprastai apsunkina Bažnyčios misiją, kurią Dievas yra paskyręs atlikti šiame pasaulyje. Šitas praradimas dabar reiškiasi plačiai plintančių temų forma. Šios temos, kurios iš paviršiaus atrodo gana patrauklios, vis dėlto yra priežastimi Bažnyčios gyvenimo ir mokymo susilpnėjimo"[5]. Paimkim kaip pavyzdį temą Nr. 4: „Jėzų galima suprasti tiktai pagal šio metо žmonijos modelį" arba temą Nr. 6: „Išganymo prasmė glūdi tame, kad žmogus pilnai realizuotų savo potencialą ir būtų ištikimas tik sau", temą Nr. 10: „Bažnyčios socialinei, politinei ir ekonominei programai gaires privalo nustatyti pasaulis, nes jis galutinai yra Bažnyčios misijos pasaulyje norma". Šie pavyzdžiai rodo, kodėl minėtieji teologai rado reikalą į susidariusią sekuliaristinę atmosferą reaguoti. Jiems rūpėjo, iškeliant tas tendencijas, perspėti Amerikos krikščionius ir atverti akis, duoti tam tikrą teologinę orientaciją. Žodžiu — jiems rūpėjo Amerikos krikščionių tikėjimo ateitis. Ši deklaracija arba manifestas neliko be atgarsio. Po poros savaičių keli labiau liberaliai nusiteikę teologai Cambridge, Massachusetts, prie Harvardo universiteto sušaukė pasitarimą ir paskelbė savo „manifestą", kritikuojantį Hartfordo teologų iniciatyvą, pavadindami ją nereikalingu aliarmo kėlimu. Šios grupės iniciatorius buvo Harvey Cox. Tačiau ir šis taip išgarsėjęs *The Secular City* autorius jau 1983 metais turėjo pripažinti, kad, nežiūrint visko, devintojo dešimtmečio pradžioje nauji religinio renesanso ženklai iškilo ne tik Amerikoje, bet ir visame pasaulyje. 1984 metais pasirodo jo knyga *Religion in the Secular City: Toward a Postmodern Theology*"[6].

(Pabaiga ateinantį šeštadienį)

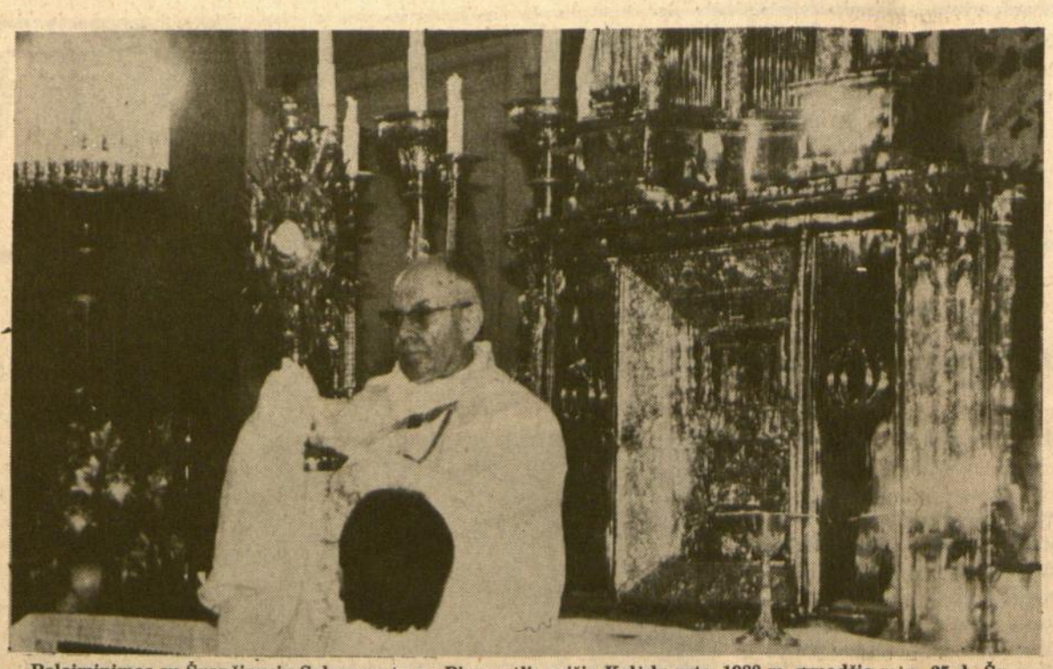

Palaiminimas su Švenčiausiu Sakramentu po Piemenėlių mišių Kalėdų rytą, 1988 m. gruodžio mėn. 25 d., Šv. Teresės bažnyčioje, Vilniuje.
Nuotrauka V. Kapočiaus
(Iš Broniaus Kviklio archyvo)

NUORODOS

1. *Vatican II Revisited by Those Who Were There,* ed. Albert Stacpole (Minneapolis, Minnesota: Winston Press, 1986), 21.
2. *Op. cit.,* 339-340.
3. Žr. John A. T. Robinson paskelbtąją knygelę *Honest to God* (Philadelphia: Westminster Press, 1963). Vėliau JAV aktyviai pasireiškė Thomas J. J. Altizer, Gabriel Vahanian, William Hamilton; Paul Van Buren ir kiti.
4. Johannes Baptist Metz, *Weltverstaendnis im Glauben* (Mainz: Matthias Gruenwald-Verlag, 1965).
5. Manifestas buvo išspausdintas ir išleistas atskira knyga su komentarais. Žr. *Against the World for the World: the Hartford Appeal and the Future of American Religion,* ed. Peter L. Berger and Richard John Neuhaus (New York: Seabury Press, Crossroads Book, 1975).
6. Harvey Cox, *Religion in the Secular City: Toward a Postmodern Theology* (New York: Simon and Schuster, 1984). Verta pasiskaityti šios knygos labai reikšmingą įvadą.

Vaikų menas Čiurlionio galerijoje

Vaikų meno paroda vyks Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje, nuo šių metų kovo 31 iki balandžio 9 dienos. Šią parodą rengia Lietuvių dailės muziejus. Dalyvauti parodoje su savo kūryba kviečiami visi lietuvių kilmės vaikai, o ypač Chicagos ir apylinkių lituanistinių mokyklų mokiniai.

Parodos tema yra laisva. Priimami piešiniai, tapyba, skulptūra ir fotografija. Pageidaujama, kad kūriniai būtų kuo didesnio formato — paveikslai, didesni už laiško popieriaus lapo dimensijas (8½ x 11), atrodys įspūdingiau, iškabinti ant galerijos sienų. Paveikslai turėtų būti įrėminti, pvz., įdėti į pleksiglaso rėmelius arba prilipdyti prie stipraus kartono.

Mokinių darbai bus sugrupuojami į tris kategorijas, pagal autorių lankomus skyrius: 1) darželio, pirmo ir antro skyriaus, 2) trečio, ketvirto ir penkto skyriaus, 3) šešto, septinto ir aštunto skyriaus. Iš kiekvienos grupės vieno dailininko darbas bus išrinktas 25 dolerių premijai. Visi parodos dalyviai gaus dalyvavimo pažymėjimus.

Rengėjai prašo visus eksponatus pristatyti šeštadienį, kovo 18 dieną, į Čiurlionio galeriją Jaunimo centre. Prie kiekvieno darbo reikalinga pridėti užrašą ar lipinuką kitoje pusėje su vaiko vardu, adresu, telefonu, amžiumi ir lankomu mokyklos skyriumi. Jeigu būtų klausimų šios parodos reikalu, prašoma kreiptis į Lietuvių dailės muziejaus kuratorę Viktoriją Matranga, 201 North Elmwood, Oak Park, Illinois 60302, tel. (312) 524-8141, arba į Lietuvių dailės muziejaus pirmininką dr. Gediminą Baluką, tel. (219) 879-2165.

• **Vilniaus universiteto etnografinis ansamblis** šį pavasarį žada gastroliuoti Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Į Chicagą ansamblis atvyks pasirodyti balandžio mėnesį po savo pirmojo koncerto New Yorke.

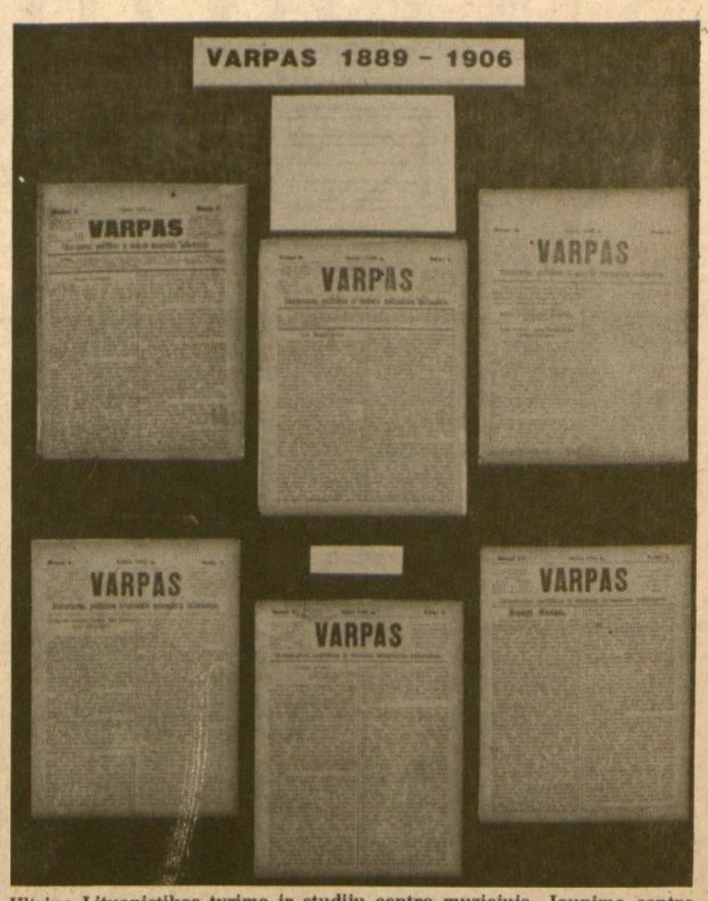

Vitrina Lituanistikos tyrimo ir studijų centro muziejuje, Jaunimo centre, Chicagoje.
Nuotrauka Jono Tamulaičio

O skambink per amžius...

Kai visur plačiai dabar nuskambėjo Vinco Kudirkos „Varpas", neatsilikome ir mes, losandželiečiai. Pavasarėjančio vasario mėnesio 26 dieną, sekmadienį, didelis šviesios visuomenės būrys susirinkome į parapijos salę, kur scenoje į mus žvelgė rimtas Vinco Kudirkos veidas, o šalia jo akį džiugino sesučių į drobę įaustas Lietuvos himnas.

Varpo 100 metų sukakties minėjimas! Tai skambėtų kaip tolimas aidas, tačiau jį gyvu ir reikšmingu padarė jokių priespaudų nesunaikintas tėvynės dabarties džiugus vaizdas. Tad ir į šią gražią popietę susirinkome lengvesne širdimi, negu būtume tą išgyvenę prieš Sąjūdžio ir Laisvės Lygos atsiradimą, prieš šimtatūkstantinių minių vaizdą Vilniuje, Kaune, prieš regėdami Lietuvos vardą vėl minimą išeivijos kraštų spaudoje.

Minėjimo rengėjai — Santaros-Šviesos Los Angeles skyrius ir Lietuvių Bendruomenės Los Angeles apylinkė. Smagu buvo matyti šias vieningas pastangas dažnų skaldymųsi laikais.

Minėjimas maloniai nuteikė savo skirtingumu nuo panašių jau rutinon įėjusių renginių. Trumpą atidarymo žodį tarė Marytė Sandanavičiūtė-Newsom, mūsų lietuviškosios mokyklos vedėja. Tada buvo istoriko Vinco Trumpos paskaita „Ir šviesa, ir tiesa...", originali savo beveik ultramoderniu stiliumi, sąmoju ir ypač puikiai parinktais svarbos taškais. Savo kailiu patyrusi, ką reiškia imperija, tauta prieš ją stojo su „laisvas žmogus laisvoje tautoje" šūkiu, kurį skatino *Varpas* ir Vincas Kudirka ne tik žodžiais, bet ir darbais. Kad tų laisvės žodžių nenupūtė žiaurūs vėjai, įrodė *Tautišką giesmę* traukiantis jaunimas, niekad nepatyręs tikros laisvės jausmo, bet taip pat niekad neužmiršęs šios giesmės žodžių.

Meninė dalis pasižymėjo tuo, kad visi atlikti žodžio ir muzikos kūriniai buvo paties Vinco Kudirkos kūryba. Miela buvo programoje matyti taip gausiai dalyvaujantį jaunimą — „Varpą" deklamavo Zina Markevičiūtė, Laima Žemaitaitytė ir Petras Mošinskis. Piano solo girdėjome Rimą Polikaitį su trimis — Varpelis, Dėdienė ir Sudie — nuotaikingais ir melodingais kūrinėliais. Mūsų aktorė Sigutė Mikutaitytė jaudino eilėmis „Labora", „Ne tas yra didis", Gražu, gražiau ir gražiausia ". Po to, Rimo Polikaičio palydima Kristina Mickutė fleita pagrojo keletą dalykėlių. Aktorius Petras Maželis vaizdžiai perdavė vyresnei publikai gerai žinomus ilgokus „Lietuvos tilto atsiminimus", kurių gal būtų pakakę ir tik stilingos ištraukos. Prašant drauge su mūsų Vyrų kvartetu į tris paskutines dainas įsijungti visą salę — Ant kalno karklai siūbavo, Oi eisim, eisim ir Šėriau žirgelį — pakilia nuotaika buvo baigta programa, bet tikrai jaudinantis pergyvenimas dar buvo susipažinimas su veidais ir vardais Broniaus Kviklio parodos eksponatuose. Koks tai milžiniškas meilės darbas, kokie kvapą užtraukiantys rinkiniai, nukeliantys mus į mūsų tautos vargo kelią ir tuo keliu ėjusius lietuviškos spaudos žodžio karžygius. Tai pirmieji leidiniai, buvę atkakliai ir nesibaigiančiai nešami per Prūsų sieną, o pasiryžimo pilnos pirmųjų rašytojų ir žurnalistų akys žvelgė į mus iš šimtmečio miglose skendinčios mūsų tautos istorijos. Pagarba rengėjams ir programos dalyviams.

RKV

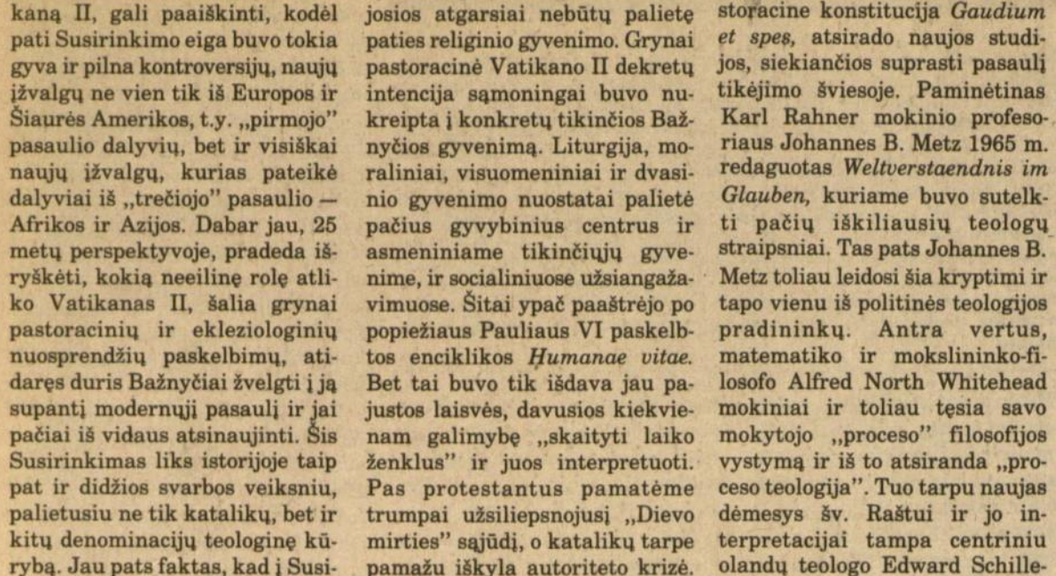

Piemenėlių mišios 1988 m. gruodžio mėn. 25 d. Šv. Teresės bažnyčioje, Vilniuje — evangeliją skaito prelatas kun. Algirdas Gutauskas.
Nuotrauka V. Kapočiaus
(Iš Broniaus Kviklio archyvo)

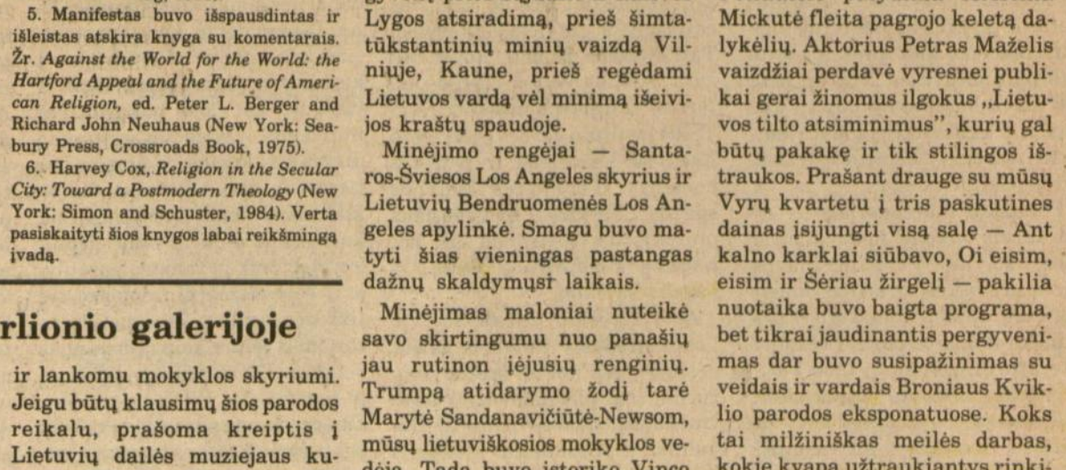

Piemenėlių mišios 1988 m. gruodžio mėn. 25 d. Šv. Teresės bažnyčioje, Vilniuje, kurios buvo transliuojamos per Lietuvos televiziją.
Nuotrauka V. Kapočiaus (iš Broniaus Kviklio archyvo)

Išeivijos dailininkų kūrybos paroda Lietuvoje

JONAS RŪTENIS

Vytas Šerelis (Australija) Mergaitė su geltonu megztuku

Lietuvos Dailininkų sąjunga, „Tėviškės" draugija ir Vilniaus Dailės muziejus spaudoje ir laiškais kvietė išeivijos dailininkus dalyvauti Lietuvoje rengiamoje parodoje. Dalyviams buvo nurodyta, kad paroda vyks Vilniuje, Klaipėdoje ir Kaune. Kiekvienas sutikęs dalyvauti galėjo siųsti nuo vieno iki penkių darbų. Buvo prašoma kataloginių žinių, autorių bei kūrinių nuotraukų, kurias reikėjo atsiųsti iki 1988 m. liepos mėn. 5 d. Rengėjai įsipareigojo išleisti parodos katalogą ir plakatą, apipavidalinti visus atsiųstus ir parodon priimtus darbus, tinkamai įruošti parodos ekspoziciją, o parodai pasibaigus, grąžinti darbus autorių nurodytais adresais. Parodos jury komisiją sudarė profesoriai: Gediminas Jokūbonis, Augustinas Savickas, Antanas Kučas, Juozas Balčikonis ir Juozas Adomonis.

Paroda buvo atidaryta Vilniaus Parodų rūmuose 1988 m. liepos mėn. 2 d. Joje dalyvavo 77 lietuvių išeivijos dailininkai su tapybos, grafikos, skulptūros ir taikomosios dailės darbais. Iš viso buvo išstatyta apie 300 darbų. Iš JAV – 39 dalyviai, Kanados – 9, Australijos – 16, Vakarų Europos – 10 ir Pietų Amerikos – 3. Iš 77 dailininkų dalyvavusių parodoje, 14 jau yra mirę: Paulius Augius, Adomas Galdikas, Regina Ingelevičienė, Bronius Murinas, Antanas Nakas, Vaclovas Ratas, Jonas Rimša, Mikas Šileikis, Henrikas Šalkauskas, Algirdas Šimkūnas, Telesforas Valius, Albertas Veščiūnas, Romas Viesulas ir Adomas Vingis. Jų buvo rodoma 55 darbai.

Buvo išstatytas ir Antano Žmuidzinavičiaus (1876-1966) kūrinys „Per kiaurą naktį" (1906). Šis darbas buvo eksponuotas Pirmojoje lietuvių dailės parodoje Vilniuje 1907 m. sausio mėn. 9 d. Paveikslą įsigijo Lietuvių klubas Kaune. Vėliau darbas pateko į Jungtines Amerikos Valstybes. Šią vasarą kūrinys sugrįžo į Vilnių, Lietuvos dailės muziejų kaip Emilijos ir Vinco Rastenių iš New Yorko dovana Lietuvai.

Paroda, kaip minėta, buvo eksponuota Vilniaus Parodų rūmuose, profesionaliai įrengta, visi darbai tinkamai įrėminti ir prie kiekvieno prisegta kortelė su metrika. Per parodos atidarymą kalbėjo Vilniaus Dailės muziejaus direktorius Romualdas Budrys, „Tėviškės" draugijos pirmininkas Vaclovas Sakalauskas, Lietuvos kultūros fondo pirmininkas Česlovas Kudaba, Dailininkų sąjungos valdybos pirmininkas Bronius Leonavičius. Išeivių lietuvių dailininkų vardu žodį tarė svečias iš New Yorko prof. Vytautas K. Jonynas: „Margaspalvė, turtinga, įvairi pirmoji išeivių lietuvių paroda. Vyresniosios kartos dailininkų kūryboje – gimtosios žemės gyvybė, vidurinioji karta tarsi ant vielos vaikščiojanti, svyruojanti, trečioji karta – jausmais, mintimis ir tradicijomis su gimtine nesusisiekianti. Tačiau ir jos kūryba vis tiek gimininga, ji turi santūrumo, išlaiko ribą ir skirtumą nuo kraštutinių moderniojo meno sampratų. Visi paveikslai kalba apie žmogų, apie jo siekimą išlikti žmogum. Kai karo metais istorijos audros mus išskyrė, įvairios teorijos ir sistemos svetimose žemėse kalė į galvą mums nesuprantamus dalykus, ardė jausmų pasaulį, naikino individualumą. Amerikoje matėme, kaip gimsta ir tarsi kometos pranyksta vis naujos srovės. Tos meno kometos buvo Amerikos siekimas sukurti savo dvasines vertybes, tapti tauta. Tose meno audrose lietuvis dailininkas stengėsi išlikti, išsaugoti savo savitumą. Lietuvos dailininkai šito nepatyrė, bet turėjo kitų problemų. Stalinizmo laikotarpiu į pasaulį buvo uždaryti langai ir durys, menininkai negalėjo sekti normalios pasaulio meno raidos – kas, kur, kada, ką daro ir, svarbiausia – kodėl tą daro. Eidamas per išeivių parodą, tarsi perėjau per viso pasaulio meno sroves. Džiugu, kad išeiviai savo kūryba sugrįžo į Lietuvą, Sugrįžo, nes niekad nebuvo mirę kaip lietuviai. Tėvynės šauksmas – ta didžiausia žmogui dovana – liko gyvas, jausmais ir širdimi jie buvo ir yra dori, sąmoningi, tautą ir gimtąją žemę mylintys žmonės. Ši paroda – paminklas jiems. Ir jums, kurie matėte prasmingumą tokią parodą ruošti".

Parodos katalogas ir plakatas, parodai vykstant Vilniuje, kurią aplankė 60,000 žmonių, dar nebuvo išspausdintas. Jis pasirodė, kai paroda buvo perkelta į Klaipėdą. Iš Klaipėdos ji pervežama į Kauną.

Parodos plakatas visais atžvilgiais tobulas, išraiškus ir meniškas. Išspausdintas ant gero popieriaus, 90 x 60 cm formato. Panaudotos dailininkų Vytauto Igno kūrinio „Gyvybės medis" (lino raižinys) ir Inos Nenortienės „Gėlės" (spalvotas emalis) reprodukcijos. Plakato dailininkas – Rimantas Dichavičius.

Parodos katalogui panaudotas tas pats plakato motyvas. Jis (juoda balta) atspaustas ant sidabriniai pilko viršelio. Tas pats dailininkas – Rimantas Dichavičius, fotografas – Antanas Lukšėnas, atsakingasis redaktorius – Romualdas Budrys. Parengė M. Ulpienė. Plakato tiražas – 500, o katalogo 3,000 egzempliorių. Katalogas iliustruotas (juoda balta) autoriaus nuotrauka prie biografinių žinių ir vieno darbo reprodukcija. Turi 135 puslapius.

Katalogą ir plakatą gavo kiekvienas parodos dalyvis. Katalogas taip pat geras, bet gal trūksta kiek išradingesnio išdėstymo. Be to, be reikalo puoselėtas pasaulio vietovardžių lietuvinimas. Išeivijoje skaitant, tai nuskamba tolimos praeities kalbėjimu, taip pat viską lietuvinant: „Du boisai ant stryto faitinosi ir susiblydino". Papuošimui galėjo būti bent kelios spalvotos nuotraukos. Iš katalogo matyti, kad iš 77 dalyvių – 23 yra JAV-bėse negirdėti dailininkai, nežinomi. Patikrinus *Lietuvį dailininką išeivijoje*, Jaunimo centro Chicagoje biuletenį (išleistą *Mūsų žinių*, paruoštą Algimanto Kezio), randama, kad iš tų 23 tik vienas Vytautas Šerelis tepaminėtas iš 245 suregistruotų dailininkų išeivijoje. O pagal šiame kataloge pateiktus aprašus, jie pristatomi, kaip labai iškilūs ir pasižymėję, daug nuveikę ir pasiekę – taigi žinomi. Deja (nors gal klystama), – tik ne išeivijos kultūrinio gyvenimo baruose. Dabar klausimas, kodėl jie tik dabar prisistatė? Spėliojimų gali būti įvairių, bet reikia tikėti, kad jie visi grįžo tautos labui ir gėriui...

Apie Vilniuje jau įvykusią ir Klaipėdoje tebevykstančią parodą okupuotos Lietuvos spaudoje, kol kas, nebuvo jokios išsamios profesionalios apžvalgos. Pasitenkinta kai kurių ten apsilankiusių išeivijos dailininkų pareiškimais, kai kurių reporterių aprašais *Gimtajame krašte, Tiesoje, Literatūroje ir mene* bei kitur.

Vis dėlto reikia pasakyti, kad paroda buvo gero lygio, nors, žinoma, ne visi darbai vienodos meninės vertės. Tačiau ji pasižymi jau pažįstamais ir pripažintais vardais ir darbais. Tenka tik pasidžiaugti, kad lietuvis kūrėjas, kad ir kaip veikiamas aplinkos, pasiliko ištikimas savo tautiniam pradui. Aišku, aplinka veikė tautinio prado interpretavimą, bet apskritai liko lietuviška linija, varsa ir tema. Nauji įvykiai, siekimai ir pasekmės skelia žiežirbą, kuri pajėgi užkurti laužą, o to laužo dūmai pajėgūs išsklaidyti tamsius okupuotos Lietuvos debesis, kad padangė vėl taptų saulės glostoma... Tai įkvepia naujam ryžtui, naujiems akcentams, o kiek į šalį paėjėjusiems, ar visai atitrūkusiems, gelbsti susimąstyti ir liautis braidyti svetimose balose, kai prieš akis žydinčios pievos, saulėti slėniai, o virš galvos mėlynas, kaip lino žiedas dangus...

Išeivijos dailininkų parodos surengimas Lietuvoje – išskirtinis įvykis. Jis liks istorinis – kaip ir 1907 metų paroda Vilniuje. Yra žinoma, kad ne vienas iš pakviestųjų dailininkų parodoje yra atsisakęs dalyvauti, kiti kvietimai grįžo adresato nepasiekę. Manyčiau, kad tai yra, naujuoju terminu, „baltos dėmės". Kam jos reikalingos ir kas tuo pasiekta, kol kas niekas neišaiškins. Taip pat faktas, kad išeivijos spauda apie parodas Lietuvoje net neužsiminė, tarytum tai toks menkas ir nereikšmingas dailininkų asmeniškas iššokis ir net kažkuo pakvipęs... Atsakymas aiškus; gal net ir visų dalyvių vardu galima pasakyti: kai Gedimino kalno pilies bokšte plevėsuoja tautos vėliava – parodoje dalyvauti buvo garbė ir garbinga.

• **Vilniaus Jaunimo teatro** aktoriai Apolonija Matkevičiūtė ir Petras Steponavičius atliks rečitalį Jaunimo centre, Chicagoje, sekmadienį, balandžio 2 dieną, 3 v. p.p. Rečitalio programoje aktoriai dainuos, skaitys lietuvių poezijos bei dramos veikalų ištraukas ir vaidins. Rečitalį rengia Chicagos Aušros Vartų tunto Kunigaikštienės Gražinos vyresniųjų skaučių būrelis.

Danguolė Sadūnaitė

Nuotrauka Jono Kuprio

MONTEREY

I.

prie jūros,
už gatvės kampo,

(ten kur gelmė,
kur šuoliuojantys vandenys) –

rytas laukia manęs,
kaip jaunuolis

II.

ji leidžiasi,
vėjo linguojama:
saulė . .
/ / / / / /
prieš įkrisdama į marias
prie širdies mus prispaudžia . .

*

kai vyšnia, mieste
prie vandens žydi;

ir kita, vandeny . .
(toji daugiau sukrypusi!)
/ / / / / / /
žinau,
visą naktį nebemiegosiu,
prisimindama,
kaip ji nusiėmė
savo baltą kepurę . .

JURGINAI

žingeidūs,
pilnakraujai
tokie . .
į gatvės pusę
per tvorą persisvėrę . .
/ / / / / / / /
kaip moterėlės,
prie laiptų –
pletkais dalinasi . .

*

ir taip griaustinio
garsiai barami . .
paskutinių
lietaus naujienų
pasiklausę . .

į rudenį įžengsim
/ / / / / / / /
ten kur miškas, dangų
žemai ant galvos
užsitraukęs

KAIMIŠKAS LIETUS

smarkiai lyja,
Vermonto kalnuose . .

lietus:
kaip siena krenta,
trapučiuką lyg ir pasikeiksnodamas . .
čia ir vėl kiek aprimęs,
teliūskuodamasis į šonus . .
/ / / / / / / /

ak, tas lietus!
dabar jis, kaip nuvarytas arklys . .

*

pasnigo,
bet tiktai nežymiai . .
/ / / / / /
ir žemė,
(kieta, kaip moneta!)
avies kailinukuose

NE BITĖ

ne bitė mane įgėlė,
per pravirą langą
įskridusi . .

bet Tavo žodis,
šį vakarą, man
Gerąją Knygą beskaitant . .

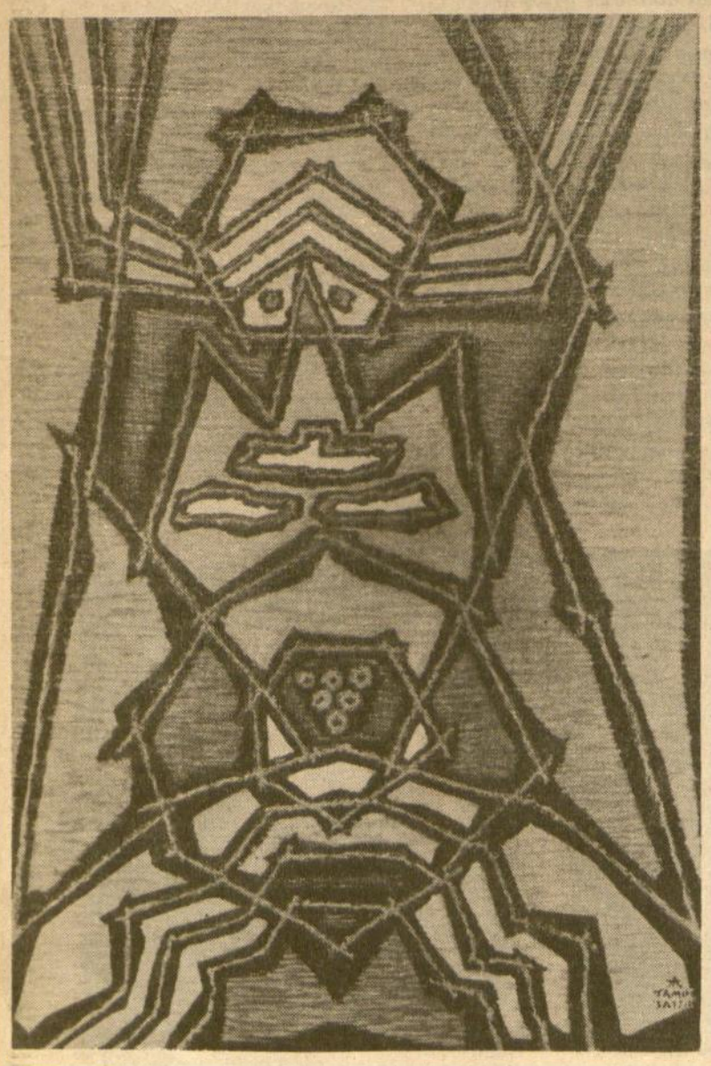

Antanas Tamošaitis (Kanada) Erdvės vingiai, 1987
Tapyba, 36" x 24"

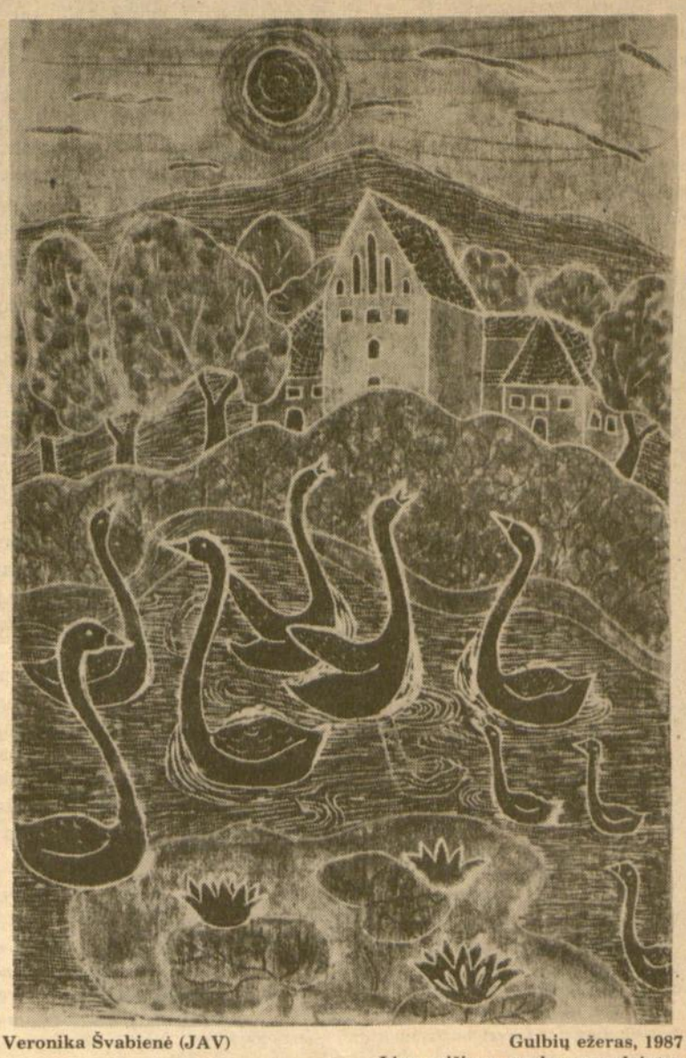

Veronika Švabienė (JAV) Gulbių ežeras, 1987
Lino raižinys, ranka nuspalvintas

Kinijos ministras apie savo krašto rašytojus

Savo sausio 10 d. kalboje Kinijos kultūros ministras Wong Meng Žongguo Xinwen Še taip apibūdino savo krašto rašytojus:

„Vakarų rašytojai vis daugiau ir daugiau įtakos daro kinų rašytojų kūrybai. Lotynų Amerikos rašytojas Garcia Marquez yra pats įtakingiausias ir didžiai vertinamas. Kai kurių jaunųjų dievaitis pasidarė Hemingway. Labai didelės įtakos taip pat daro sovietų rašytojas Aitmatovas".

„O dėl Kinijos jaunųjų rašytojų, tai pastaraisiais metais nemažas jų skaičius ėmė pirmauti. Tai grupė gabių ir puikių žmonių. Jie nešioja madingus drabužius ir geri ‚ryšiams palaikyti'. Jie taip pat yra gerai perėmę rašymo įgūdžius ir rašo aiškiai. Jie yra šaltakraujai ir nereiškia stipriai nei meilės, nei neapykantos. Vaizduoja jie tik gyvenimo absurdiškumą. Nei jie kam nors prieštarauja, nei ką nors remia. Kai kurie jų laikosi požiūrio, kad ‚literatūros tikslas yra pati literatūra'. Tarp jų yra ir tokių, kurie tiki, kad iki jų atėjimo Kinija neturėjo literatūros ir kad kinų literatūros istorija turėtų prasidėti su jais".

B. Kazimieraitis

K.V. Banaičio kompozicijos „Draugo" koncerte

MYKOLAS DRUNGA

„Draugo" jubiliejinis koncertas 1989 m. vasario mėn. 26 d. Marijos aukštesniosios mokyklos salėje, Chicagoje. Programoje — K.V. Banaičio kūriniai. Atliko Lietuvių operos choras, diriguojamas Audronės Gaižiūnienės, sopranas Marytė Bizinkauskaitė, smuikininkė Linda Veleckytė, pianistas Robert Mockus, smuikininkas Alexander Beliavsky, klarnetistė Charlene Zimmerman ir arfistė Marcia Labella.

Laikraščio 80 metų sukakčiai atšvęsti „Draugo" renginių komitetas (pirmininkė Marija Remienė) nutarė koncertą paskirti vieno kompozitoriaus kūrybai, pasirinkdamas Kazimierą Viktorą Banaitį (1896-1963), vieną iš daugmaž tuzino europinio lygio kūrėjų, kuriuos lietuvių tauta yra ligi šiol pasauliui davusi. (Be Banaičio, tam tuzinui dar priklauso Čiurlionis, Bacevičius, Jakubėnas, Kačinskas, Gaidelis, Švedas, Lapinskas, Bajoras, Rekašius, Kutavičius ir Balakauskas. Kai kas šį sąrašą gal kiek modifikuotų, vieną kitą pavardę išimdamas ar pridėdamas.) Tokio sukirpimo koncertas teikia progą klausytojams susipažinti su kompozitoriaus amplitude ir tuo pačiu išbando jo potencialą išlaikyti jų dėmesį. Aišku, mūsų publika nėra išprususi ta prasme, kad sektų pasaulinės muzikos raidą, lankydamasi profesionaliuose koncertuose, kokiais Chicagos miestas ypač turtingas tiek kiekybe, tiek kokybe. Užtat dėkingesnė dirva minėtam egzaminui būtų buvusi ta publika, kuri nuolat užpildo miesto centro ar universitetinių rajonų sales. Manau, kad Banaitis ir tokį bandymą būtų išlaikęs, nes jo muzika pasiekia gan įtaigių rezultatų, efektingai sulydydama vėlyvojo romantizmo, impresionizmo bei nuosaikaus modernizmo elementus, apvaisintus vakariečiams klausytojams gal šiek tiek „egzotiškos" lietuviškojo folkloro dvasios. Šio koncerto duomenimis, be to, buvo paprieštarauta mitui, jog Banaičio talento stiprybė glūdinti vokalinėje kūryboje: ne, koncerte pagroti instrumentiniai kūriniai savo muzikiniu svoriu visiškai prilygo solinėms bei chorinėms dainoms (tiesa, tokių kompozitorius sukūrė daugiau, bet „daugiau" juk nereiškia „geriau").

Lietuvių operos choro dirigentui Broniui Kazėnui susirgus ir negalėjus atvykti, jo pareigas šiame koncerte perėmė Audronė Gaižiūnienė. Pradžia buvo nelygi: vyrų chorui pirmosiose dviejose dainose trūko vaiskumo, svyravo intonacija, antroji daina nepradėta kartu. Tai nebuvo geriausias vyrų sekcijos pasirodymas. Scenoje vyrus pakeitus moterims, dalykai šiek tiek pasitaisė — ne dėl to, kad jos gražesnės ar kad jų ansamblis stipresnis, bet gal dėl to, kad jų dainuotoji medžiaga — chorinės ištraukos iš „Jūratės ir Kastyčio" — joms buvo pažįstamesnė. Tai patvirtino faktas, kad koncerto pabaigoje jungtinio choro atlikti gabalai iš „Jūratės ir Kastyčio" pirmojo veiksmo jau skambėjo arčiau to, ką mes iš Lietuvių operos choro esame pratę girdėti. Su Banaičio opera jis turėtų būti gerokai apsipratęs. Vis dėlto, palydint tik vienam pianinui, nė šioji dalis nepaliko tokio įspūdžio kaip užpernykščiame Krikščionybės jubiliejaus koncerte. Tai ir vėl reiškia, kad orkestrinės palydos buvimas ar nebuvimas sudaro skirtumą Banaičio kūrinio bendram efektui. Be instrumentinio pamušalo „Jūratės ir Kastyčio" gan konservatyviai parašyta vokalinė partitūra nustoja daug šiltumo bei spalvos, ir reikia itin darniai, subtiliai dainuojančio ansamblio, kad tuščios kvartos bei kvintos neskambėtų nuogai. Šiuo metu, netekęs Arūno Kaminsko tėviškos rankos, Operos choras tokiu ansambliu nėra. Kita vertus, potencialą atsistoti ant kojų jis turi. Koncertą užbaigusioje ne Banaičio ir net ne Naujalio, o Juzeliūno parengtoje giesmės „Lietuva brangi" aranžuotėje Gaižiūnienės vadovaujami choristai išgavo jautrią, mistišką nuotaiką be jokio orkestrinio akompanimento, kuris minėtame Krikščionybės jubiliejaus koncerte šią giesmę buvo pavertęs saldžia koše. Nors vyrai neįprastuose juzeliūniškos versijos sąskambiuose ir truputį painiojosi, šiam trūkumui ateityje pašalinti tereikia kieto darbo.

Marytė Bizinkauskaitė „Draugo" sukaktuviniame koncerte.
Nuotrauka Jono Tamulaičio

Šiokią tokią sensaciją sukėlė solistė Marytė Bizinkauskaitė. Madų žinovai (t.y. visos moterys ir keletas vyriškių) komentavo jos suknelę, kalbininkai stebėjosi jos tarsenoje atradę naują anglobaltų kalbų fonetinį hibridą, o muzikos mėgėjus pagavo solistės visapusis operiškumas, kokio mūsų scenoje reta. Jei Lietuvių opera kada susigundytų statyti „Manon Lescaut", toliau už Bizinkauskaitę nereikėtų ieškoti: mūsų velniškai angeliška Marytė šiai rolei gatava kaip stovi — su visu savo balsu, laikysena ir apranga tiesiai iš Louisianos linksmaviečių. Jos vokalas stiprus, sultingas — nors pačiose viršūnėse forsuotas, bet užtat itin sodrus viduriniuose bei apatiniuose registruose. Banaičio dainas (ir bisui Rūtelės ariją) ji išliejo, lyg tai būtų Puccini arijos. Bet tai ne vien Bizinkauskaitės interpretacinė maniera: jau pačioje kompozitoriaus muzikoje glūdi sąlytis su itališkuoju verizmu. Tačiau nuolatinis to sąlyčio ryškinimas ilgainiui atskirų dainų ypatybes suniveliavo: prie glitaus marmelado reikėjo ir rupios lietuviškos duonos, kurios klausytojai gavo užkąsti tik dviejose žaismingiau perteiktose dainose („Tulpės" ir „Vandens lelija").

Jei Marytė Bizinkauskaitė švytėjo savo plačiašypsniu atlapaširdiškumu, tai smuikininkė Linda Veleckytė žavėjo nemažiau šiltu santūrumu. Su pianistu Robertu Mockum ji atliko Banaičio antrąją sonatą d-mol, vieną iš to žanro lietuviškojo repertuaro pažibų. Veleckytės laibo tono drovus, lygus smuikavimas tik pabrėžė po šios kompozicijos paviršiumi kunkuliuojantį emocingumą, taip, kaip kuklus, bet tampriai prigludęs rūbas išryškina pridengto kūno mėsingumą. Nors šio kūrinio techniniai reikalavimai viršijo smuikininkės jėgas, ji surado jo muzikinės minties giją ir įrodė, kad jis būtų vertas ir virtuozo dėmesio. Mockaus asmenyje ji turėjo gerą partnerį, savo fiziniais judesiais bei mimika išraiškingesnį, tačiau pačiu muzikavimu prisitaikiusį prie Veleckytės ramios, introspektyvios pasijos. Bet tiek čia, tiek per visą koncertą, akompanuojant chorui bei dainininkei, pianistui kenkė prastas, duslus instrumentas su ypač kiauro skambesio žemutinėmis stygomis.

Antrasis grynai instrumentinis koncerto kūrinys — trijų dalių pastoralinė siuita „Lietuvos idilijos" smuikui, klarnetui ir arfai. Kūrinys alsuoja liaudinės melodikos bei harmonijos dvasia, kurią atlikėjai, trys Chicagos Lyric operos orkestro nariai — Alexander Beliavsky, Charlene Zimmerman ir Marcia Labella vykusiai perdavė, ypač tylios melancholijos persunktoje antroje ir linksmai ritmingoje trečioje dalyje. Šia kompozicija mūsų tautinės muzikos dvasia dar kartą atsispindėjo kaip panašesnė skandinavų nei slavų muzikinės kalbos profiliui.

Gerai, kad „Draugo" koncertas ir vėl atliko savo paskirtį mūsų parapiniame kieme, tačiau nereikėtų tuo pasitenkinti. Estų išeivija jau įrodė, kad galima mažos tautos didžiuosius kompozitorius išnešti ir į platesnę areną. Tuo pavyzdžiu reikėtų pasekti ir mums.

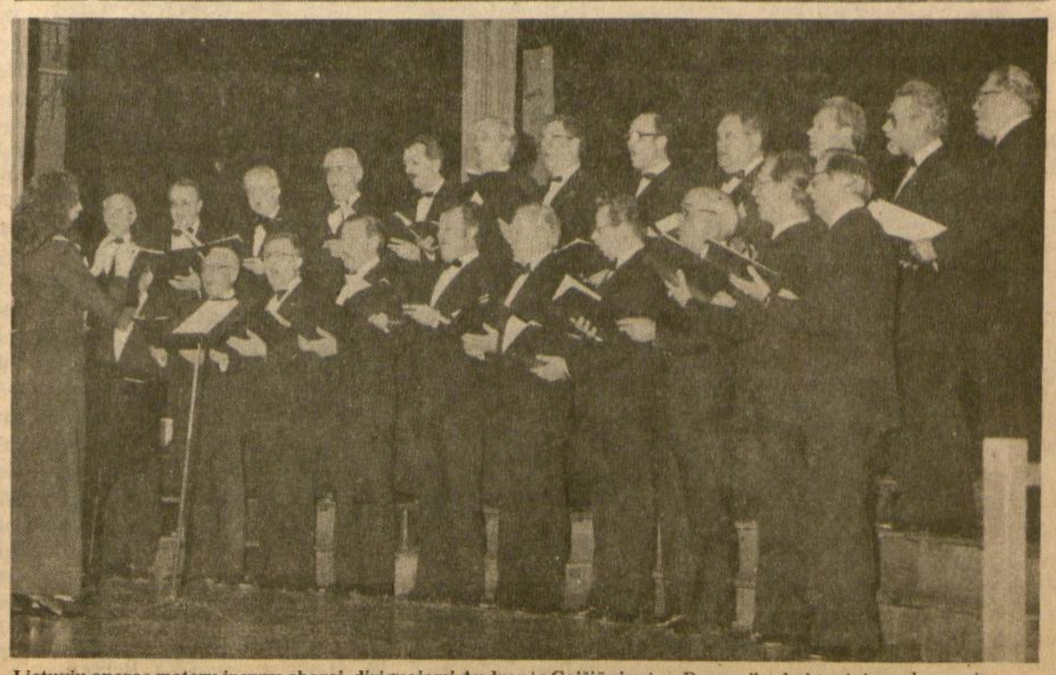

Lietuvių operos moterų ir vyrų chorai, diriguojami Audronės Gaižiūnienės, „Draugo" sukaktuviniame koncerte.
Nuotraukos Jono Tamulaičio

Laiškas redakcijai

Per Sąjūdžio demonstracijas Vilniuje pernai Maskvos *Komsomolskaja Pravda* fotokorespondentas paėmė iš technikos mokyklos darbiniais drabužiais aprengtą mokinuką ir nufotografavo jį demonstracijos fone. Tai turėjo reikšti, kad „darbo klasė abejinga Sąjūdžiui". Kai ta nuotrauka pasirodė spaudoje, Lietuvoje kilo protestų banga, jog tai falsifikatas. Maskvos laikraštis Lietuvai atsakė: menininkas turi teisę laisvai pasirinkti priemones ir būdus savo idėjai išreikšti. Taigi, tasai Maskvos argumentas visiškai toks pat, kaip ir Jūsų išdėstytasis prieraše prie mano laiško, tilpusio *Drauge*, 1989 m. sausio 7 d. nr. 4(1) — psl. 4.

Ta pačia proga, parafrazuojant Jūsų redakcinį prierašą, galbūt vertėtų priminti, jog tokiame kontekste, kokiame Jūs patalpinote aną K. Daugėlos nuotrauką, teigiančią, kad „Kapsukas saugo ateizmo muziejų", reikėjo pridėti, jog tai „foto etiūdas", ar „fotomontažas" ar panašiai, kaip tai daroma „kultūringame pasaulyje". Kai to nebuvo, tai dabar jau galima kvestionuoti ir kitą K. Daugėlos nuotrauką tame pačiame *Draugo* puslapyje, kur tvirtinama, jog tai „Kuršio Adomo Lenkausko kapas Nidos kapinėse". Gal tai irgi ne faktinė tiesa,o kokia nors fotografo-autoriaus fantazija, — jo tiesa, kurią jis stengiasi skaitytojui įpiršti.

Būsiu dėkinga, jei rasite vietos šiam mano paaiškinimui.

Salomėja Narkėliūnaitė

— Teisybė, kad p. Narkėliūnaitė gerai išryškina vieną iš estetikos problemų, kuri taip ir nėra išrišta nuo Platono laikų. Bet kiek bebūtų stiprus jos argumentas, alternatyva jos atstovaujamai pozicijai — menines tiesos prielaida — taipgi yra įsiteisinusi mūsų kultūroje, ir todėl pasiliekame toliau prie nuomonės, kad fotografo Kazio Daugėlos duotam savo darbui pavadinimui nėra pagrindo priekaištauti. (Beje, p. Narkėliūnaitės minimame tame pačiame „Draugo" puslapyje nėra tvirtinama, jog tai „Kuršio Adomo Lenkausko kapas Nidos kapinėse", bet „Kuršio Adomo Lingaičio kapas"). — **Red.**

Kandidatai Lietuvių Bendruomenės mokslinio veikalo premijai

JAV Lietuvių Bendruomenės literatūros premija šiais metais bus paskirta už 1986, 1987, 1988 ir 1989 metais išleistus lituanistinės tematikos humanitarinių mokslų turinio veikalus arba eseistinių straipsnių rinkinius. JAV LB Kultūros tarybos sudarytai jury komisijai premijoms skirti buvo atsiųsti šie veikalai:

1. Jonas Balys, *Lietuvių žemdirbystės papročiai ir tikėjimai.*
2. Paul Bložis, *Astronomijos pagrindai.*
3. Milda Danytė, *Lithuanian Immigration to Canada after the Second World War.*
4. Kęstutis K. Girnius, *Partizanų kovos Lietuvoje.*
5. Algirdas Julius Greimas, *Tautos atminties beieškant.*
6. Petras Jonikas, *Lietuvių kalba ir tauta amžių būvyje.*
7. Vytautas Kavolis, *Sąmoningumo trajektorijos.*
8. Violeta Kelertienė, *Išėjęs negrįžti.*
9. Petras Klimas, *Dienoraštis 1915-1919.*
10. Bronius Kviklys, *Lietuvos Bažnyčios,* V tomas: *Vilniaus arkivyskupija* ir VI tomas: *Kaišiadorių vyskupija.*
11. Rasa Mažeikaitė, *Pagan Lithuania and the Politics of Religion in East-Central Europe during the Fourteenth Century.*
12. Jonas Palukaitis, *Lietuvių periodika Vakarų Europoje.*
13. Vilius Pėteraitis, *Mažoji Lietuva ir Semba vandenvardžių šviesoje.*
14. Justinas Pikūnas, *Nuo asmens iki asmenybės.*
15. Vincas Trumpa, *Lietuva XIX amžiuje.*
16. Antanas J. Van Reenan (Adomėnas), *Lithuanian Diaspora: Koenigsberg to Chicago.*
17. Robertas A. Vitas, *U.S. Non-Recognition of the Soviet Occupation of Lithuania.*

JAV Lietuvių Bendruomenės 1988 metų literatūros premijoms už mokslinį veikalą skirti JAV LB Kultūros tarybos sudarytai jury komisijai pirmininkauja dr. Tomas Remeikis. Kiti du jury komisijos nariai: dr. Dalia Katiliūtė-Boydstun ir dr. Bronius Vaškelis. JAV LB Kultūros tarybos nutarimu, dėl ypač gausaus mokslinio veikalo premijai kandidatuojančių veikalų skaičiaus, jury komisija iš atsiųstųjų atrinks du veikalus premijai — abiejų autoriams bus paskirta premija po 3,000 dolerių.

„Draugo" sukaktuviniame koncerte K. V. Banaičio „Lietuvos idilijas" groja Chicagos Lyric operos trio: Alexander Beliavsky (smuikas), Marcia Labella (arfa) ir Charlene Zimmerman (klarnetas).
Nuotrauka Jono Tamulaičio

Po „Draugo" sukaktuvinio koncerto: (priekyje, iš kairės) akompaniatoriaus pianistas Robert Mockus, solistė Marytė Bizinkauskaitė, smuikininkė Linda Veleckytė, dirigentė Audronė Gaižiūnienė; (už jų) dalis Lietuvių operos vyrų ir moterų chorų narių.
Nuotrauka Jono Tamulaičio